

Вітаю палеміку

Чытаючы 4 том “Гістарычнага альманаху”, даведаўся, што на I канферэнцыі БГТ быў завочна раскрытыкаваны Ігарам Марзалюком за выкарыстанне імёнаў “Кастусь Астрожскі” і “Іван Жахлівы”¹. Мой апанент сцвярджаў, што ў “Бязрозцы” іх выкарыстоўваць можна, а ў навуковых публікацыях – не. “Гістарычных персанажаў трэба называць так, як называлі іх сучаснікі” – пафасна заявіў ён (с. 146). Гэта для Марзалюка асноўны крытэрыў навуковасці гістарыяграфіі! (Бедныя літоўцы з іх “Вайшэлгамі”, “Радвіламі”, “Жальгірысамі”). Мушу сказаць слова ў адказ, бо крытыка несправядлівая.

Што да “Кастуса”, то ёні ўжываўся толькі ў “Бязрозцы”, таму ні пры чым. А з “Жахлівым” пытанне не настолькі наіўнае. Дзесяць гадоў таму ў адроджанай “Нашай Ніве” мне ўжо даводзілася пісаць пра гэта². Тады я ўздымаў праблему пошуку беларускіх эквівалентаў чужым азначэнням нашай гісторыі. Пісаў, што такія эквіваленты – “вешкі, якія пазначаюць свой гістарычны шлях нацыі, суб’ектнасць яе існавання”. Цяпер яшчэ больш пераканаўся, што словы – ключ да гісторыі і палітыкі. Мы плядзімна гісторыю праз акулераў, угатаваныя нам мовай. “Іван Грозны” – адзін з яркавых прыкладаў. Я ніколі не казаў, што “жахлівым” цара называлі ў крыніцах 16 ст. Але і “грозным” яго зрабілі гісторыкі. У расейскай традыцыі ён “грозны царь Иван Васильевич”, а ў беларускай мове слова “грозны” мае іншыя значэнні. Таму расейскаму “грознаму” прапаноўваўся найбліжэйшы беларускі эквівалент. Як у еўрапейскіх гістарыяграфіях: *Iwan der Schreckliche* – у нямецкай, *Ivan the Terrible* – у англійскай.

Валянцін Голубеў вырашыў, што ўсё ж “лепш Іван Грозны”, чым “Іван Жахлівы” (с. 192). Калі ласка, карыстайцеся “Грозным”. Толькі “навуковасці” ад гэтага не пабольшае. І ўсё ж звяртайце ўвагу на семантыку слоў, бо мова перадае значэнні. Традыцыя ж нацыянальнай гістарыяграфіі толькі ствараецца! А І. Марзалюку параю прымяніць свой прынцып навуковасці да ўласных тэкстаў – пісаць “Ефросеня”, “Володимерь”, “Олгирд”, Польшчу называць “Лядской землею”, а назву “Беларусь” для эпохі сярэднявечча наогул не выкарыстоўваць.

Генадзь Сагановіч

¹ Марзалюк І. Да пытання пра навуковасць новай беларускай медыя істыцы // Гістарычны альманах. Т. 4 (2001). С. 144-145.

² “Мова гісторыі” // Наша Ніва. № 1. Травень 1991.

Агляд навейшай літаратуры па праблемах нумізматыкі

Всероссийские нумизматические конференции I-IX (1993-2001 гг.): Библиографический указатель / Сост. С.В.Зверев, Т.Ю.Стукалова. Москва, 2002. – 94 с.

Бібліяграфічны паказальнік тэзісаў дзевяці Усерасійскіх нумізматычных канферэнцый 1993 – 2000 г. складзены супрацоўнікамі аддзела нумізматыкі Дзяржаўнага гістарычнага музея Расеі Таццянай Стукалавай і супрацоўнікам сектара нумізматыкі Аружэйнай палаты Сяргеем Зверавым. Выданне прысвечана 60-годдзю дня нараджэння А.С.Белякова. У кнізе ўтрымліваюцца 1 022 пазіцыі. Наклад – 150 асобнікаў. У выданні ўлічаны не толькі надрукаваныя тэзісы, але і пазначана, ці быў даклад стэндавы, ці ён рэальна чытаўся, ці проста тэзісы ўвайшлі ў зборнік без дакладу. Пазначаны нават агучаныя даклады, тэзісы якіх не публікаваліся.

Усерасійскія нумізматычныя канферэнцыі на самой справе былі канферэнцыямі даследчыкаў усіх постсавецкіх рэспублік, а ў апошнія некалькі гадоў выразна пазначылася тэндэнцыя ператварэння іх у міжнародныя з удзелам заходнеўрапейскіх даследчыкаў. Да таго ж канферэнцыі звычайна збіралі не толькі нумізматаў, але і баністаў, фалерыстаў, сфрагістаў і геральдыстаў. За дзевяць гадоў у іх у рознай форме прынялі ўдзел 370 даследчыкаў, г.зн. практычна ўсе, хто займаецца дапаможнымі гістарычнымі дысцыплінамі на тэрыторыі былога СССР.

Бібліяграфічны паказальнік забяспечаны імянным і тэматычным паказальнікамі. У тэматычным ужыты традыцыйны ў нумізматыцы падзел на антычнасць, Візантыю, рускую нумізматыку (з больш дробнымі храналагічнымі раздзеламі), Заходнюю Еўропу, Усход (з больш дробнымі храналагічнымі раздзеламі), “экзатычныя” рэгіёны (Афрыка, Амерыка, Аўстралія, Акеанія). Асобныя нумары атрымалі ўсе вышэйпералічаныя сумежныя дысцыпліны – усяго 19 раздзелаў.

Сярод удзельнікаў канферэнцыі ёсць і беларускія даследчыкі – Бохан Ю.М., Зайцава В.Я., Касмылёў В.С., Колабава І.Н., Масько І.Ф., Рабцэвіч Д.В. (прапушчаны ў імянным паказальніку), Рабцэвіч В.Н., Сінчук І.І., Філонаў Б.А., Шышанюў В.А.

Сістэматызацыя тэзісаў пабудавана на схеме: тэматыка – аўтар – год. Нумарацыя пазіцый скразная. Рэальны шлях пошуку праз тэматычны і імяны паказальнік.

Глейзер М.М. Награды: Аннотированная библиография 1925-2000. Санкт-Петербург, 2000. – 27 с.

Пецярбургскім калекцыянерам Маратам Глейзерам падрыхтавана і выдадзена бібліяграфія працаў па фалерыстыцы, якія выйшлі ў СССР і ў постсавецкіх рэспубліках. Бібліяграфія ўключае 114 кніг. Наклад – 500 асобнікаў.

Класіфікацыйная схема наступная: тэматыка – аўтар – год. Структура кнігі ўключае метадычныя пытанні, расейскія, белагвардзейскія, савецкія ўзнагароды,

музейныя калекцыі, замежныя ўзнагароды, музейныя каталогі, папулярную літаратуру па тэме, узнагароды краінаў Прыбалтыкі і Туркменістана. Брашура забяспечана імянным паказальнікам.

Трэба прызнаць, што толькі настойлівы чалавек у стане сабраць інфармацыю пра расейскія выданні апошняга дзесяцігоддзя 20 ст., калі практычна парваліся сувязі паміж рэгіёнамі, а кошты асобных кнігаў па фалерыстыцы падняліся да памераў гадавой расейскай пенсіі. Кніга ўключае выданні былых савецкіх рэспублік.

Remecas E. Lietuvos numizmatikos bibliografija 1815-1999: Bonistika. Faleristika. Medalininkystė. Numizmatika. Vilnius, 2001. – 358 p.

Бібліяграфія літоўскай нумізматыкі выдадзена Нацыянальным музеем Літвы. Кніга ўключае 2 466 пазіцый. У ёй улічаны не толькі манаграфіі і артыкулы ў навуковых выданнях, але і невялікія заметкі ў газетах і папулярных часопісах, энцыклапедычных выданнях. Наклад – 700 асобнікаў. Храналагічна бібліяграфія ахоплівае перыяд з 1815 па 1999 г.

Складальнік – супрацоўнік аддзела нумізматыкі Нацыянальнага музея Літвы Эдуардас Рэмэчас. У кнігу ўвайшлі працы па баністыцы (95 пазіцый), фалерыстыцы (291), медальерству (280) і нумізматыцы (1800). Літоўскі тэкст ілюстраваны і забяспечаны графікай.

Значная частка кнігі прысвечана гісторыі развіцця літоўскай нумізматыкі (агляд на літоўскай, ангельскай, нямецкай і рускай мовах займае 136 старонак). Трэба заўважыць, што ў аглядзе няма выразнага падзелу на журналісцкія, навукова-папулярныя і навуковыя публікацыі. Аўтар вылучае перыяды 1815 – 1917 г., 1918 – 1943 г., 1944 – 1989 г., 1990 – 1999 г.

Бібліяграфія дазваляе сцвярджаць, што найбольш інтэнсіўна ў незалежнай Літве выходзяць працы па дапаможных гістарычных дысцыплінах. У апошнія дзесяцігоддзе друкавалася прыблізна 70 прац штогод у першае пяцігоддзе і 110 прац штогод ў апошнія пяць гадоў. Доля ўласна нумізматычных выданняў паньшлася да 2/3 пры іх абсалютным росце. За апошнія дзесяцігоддзе выйшла ў тры разы больш працаў, чым за ўвесь перыяд савецкай Літвы.

У кнізе прадстаўлены працы як на літоўскай, так і на іншых мовах, якія тычацца Літвы ў яе сучасных межах. Найбольш прадуктыўныя літоўскія аўтары Іванаўскас Э., Каріс Й.І., Дукса З. Беларускія аўтары прадстаўлены двума даследчыкамі – Бекцінеевым Ш.І. і Сінчуком І.І.

Бібліяграфія забяспечана імянным, храналагічным і геаграфічным паказальнікамі, спісам выкарыстаных перыядычных выданняў. Дапамагаюць арыентавацца ў кнізе калантытулы з паданай тэматыкай (“баністыка”, “нумізматыка” і г.д.).

Сістэматызацыя прац пабудавана на схеме: дысцыпліна – аўтар – год. Нумарацыя прац скразная, незалежна ад дысцыпліны. Бібліяграфічныя пазіцыі маюць кароткія анатацыі, у якіх падаецца ці ўдакладняецца тэма. У выпадку манаг-

рафій, у якіх нумізматыка займае толькі частку выдання, указаны канкрэтныя старонкі.

У паўночна-усходніх суседзяў Беларусі з'явіўся нумізматычны бібліяграфічны паказальнік, які склаў кампанію польскаму, расейскаму і ўкраінскаму адпаведным выданням. С сумам можна канстатаваць, што ў гэтым шэрагу няма толькі беларускай нумізматычнай бібліяграфіі.

Pińkowski R. Straty wojenne numizmatyki poniesione w latach 1939-1945 w granicach Polski po 1945 r. Raport wstępny = Wartime losses in numismatics incurred between 1939-1945 within the post-1945 borders of Poland: Introductory report. Poznań, 2000. – 120 s.

Праца Роберта Пенькоўскага выдадзена як адна з кніг цыклу “Польская культурная спадчына” серыі “Страты польскай культуры”, якую ладзіць Міністэрства культуры і нацыянальнай спадчыны праз Бюро ўпаўнаважанага па справах польскай культурнай спадчыны за мяжой.

Пабудавана кніга па наступнаму прынцыпу: напачатку ідзе пералік страў грамадскіх збораў (109 пазіцый), потым прыватных (42 пазіцыі), а ў апошняй частцы – спіс знайдзеных падчас вайны скарбаў, што не трапілі ў навуковы абарот з-за ваенных падзеяў (75 нумараваных адзінак). Спіс крыніц налічвае 73 неапублікаваных пазіцыі і 374 публікацыі, што ўжо характэрызуе ўзровень падрыхтаванай працы.

Уражанне, што, паколькі разглядаюцца страты ў сучасных межах Польшы, то ўсе яны з'яўляюцца вынікам нямецкай акупацыі, падманлівае. Вызваленне таксама суправаджалася культурнымі стратамі. Дагэтуль, напрыклад, застаюцца ў Музеі выяўленчага мастацтва імя А. С. Пушкіна ў Маскве зборы з Мальбарскага замку (звыш 14 тыс. адзінак).

Узровень распрацоўкі тэмы вельмі высокі. Шкада, што праца не зроблена ў межах Польшы да 1939 г. Тады можна было б даведацца пра рэальныя страты нумізматычных калекцый сучасных Бэрасцейскай і Гарадзенскай абласцей падчас Другой сьвятовай вайны.

Русская нумизматика и история денежного обращения XIV – начала XX в. / Материалы к библиографии 1901-2000 гг. / Сост. И.В.Волков. Москва, 2001. – 99 с.

Бібліяграфічны паказальнік навуковых выданняў па рускай і расейскай нумізматыцы і баністыцы складзены супрацоўнікам аддзела нумізматыкі Дзяржаўнага гістарычнага музея Расеі Іванам Волкавым. У кнізе ўлічана 1459 пазіцый. Яе наклад – 300 асобнікаў.

“Матэрыялы” забяспечаны імянным і тэматычным паказальнікамі. У тэматычным вылучаны абагульняючыя, навукова-папулярныя працы, зводкі знаходак манет, “удзельны” перыяд, “царскі” перыяд, перыяд канца 17 – пачатку 20 ст., гісторыя нумізматыкі, персаналіі і бібліяграфічныя працы.

У кнізе прадстаўлены працы на рускай, ангельскай, нямецкай, французскай мовах, якія тычацца гісторыі Русі і Расеі. Па-за ўвагаю складальніка засталіся працы на нацыянальных мовах народаў былога СССР (нават на ўкраінскай і беларускай). Болей таго, не ўлічаны нават рускамоўныя выданні нацыянальных рэспублік былога СССР. Напрыклад, з 43 прац “рускай” тэматыкі Сінчука І.І. гэтага перыяда ўлічана толькі 5, з прыблізна такой жа колькасці прац Рабцэвіча В.Н. занатавана толькі 14. У выніку можна сцвярджаць, што працы, надрукаваныя ў амерыканскім “Часопісе рускага нумізматычнага таварыства” на англійскай мове ці ў берлінскіх “Нумізматычных запісках” на нямецкай, аказаліся больш даступнымі расейскаму даследчыку, чым артыкулы ўкраінскіх, беларускіх, польскіх, літоўскіх, латышскіх, эстонскіх, фінскіх, малдаўскіх, грузінскіх і іншых аўтараў. Капі параўнаць колькасць пазіцый у “Матэрыялах” з тысячамі занатаваных прац у польскіх нумізматычных бібліяграфіях, то відавочна, што расейскае выданне вельмі няпоўнае. Моцным бокам гэтай працы з’яўляецца добрае знаёмства складальніка з расейскай археалагічнай літаратурай.

З “Матэрыялаў” відаць, што найбольш прадуктыўнымі расейскімі аўтарамі з’яўляюцца Быкаў А.В., Зайцаў В.В., Звераў С.В., Гайдуюкоў П.Г., Калызін А.М., Мельнікава А.С., Сопнікава М.П., Стаскі І.Г., Узднікаў В.В., Янін В.Л. – прадстаўнікі навукі 20 ст Сярод аўтараў ёсць і беларускія даследчыкі – Бекцінэев Ш.І., Касмылёў В.С., Колабава І.Н., Рабцэвіч В.Н., Сінчук І.І., Шышанаў В.А.

Сістэматызацыя прац пабудавана на схеме: год – аўтар – алфавіт. Нумараваныя выданні ўскразныя. Прасцей за ўсё шукаць патрэбныя выданні па паказальніку прозвішчаў аўтараў, якія, як вядома, звычайна займаюцца акрэсленай тэматыкай.

Паказальна, што расейскія дзяржаўныя інстытуты не здолелі справіцца са складаннем нумізматычнай бібліяграфіі, якая спынілася на 1965 г. (Рыхтавалася супрацоўнікамі Дзяржаўнага Эрмітажу. Апошняя частка выйшла ў 1971 г.). Нягледзячы на недахопы, бібліяграфія прац па рускай нумізматыцы “ўдзельнага”, “царскага” і “імперскага” перыядаў і баністыцы, зробленая адзінкай-энтузістам і сціпла названая “Матэрыяламі”, будзе істотнай дапамогай для даследчыкаў розных краінаў.

Moneta media valis: Studia numizmatyczne i historyczne ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Suchodolskiemu w 65. rocznicę urodzin. Warszawa, 2002. – 571 s.

Зборнік прац, які прысвечаны 65-годдзю з дня нараджэння аднаго з самых вядомых нумізматаў свету, сябра Міжнароднай нумізматычнай камісіі Станіслава Сухадольскага сабраў пад сваёй вокладкай “смятанку” гэтай дысцыпліны з розных краінаў. Тут можна сустрэць імяны М.Блэкбарна, К.Джонсана, В.Клюге, Б.Малмер, Д.М.Меткалфа, Т.С.Нунана, Т.Талвіо ды іншых. Не засталіся ў баку і землякі юбіляра. З 48 артыкулаў 25 належыць польскім нумізматам.

Напачатку зборніка памешчана *Tabula Gratulatoria* – добрыя словы юбіляру ад Рышарда Керсноўскага і традыцыйная ў такіх выпадках бібліяграфія. Уражвае спіс публікацый прафесара С. Сухадольскага. На працягу 45 гадоў (1957 – 2001) ім надрукавана 452 працы, у тл. шэсць кніг.

Зборнік тэматычна падзелены на сем блокаў: манета як археалагічная крыніца, грашовое абарачэнне, тэхніка манетнай справы і метралогія, манета і закон, вызначэнне манет, калекцыі і калекцыянеры, рознае. Большая частка артыкулаў прысвечана сярэднявечным манетам. Сярод прац зборніка падаліся надзвычай цікавымі “Абол мёртвых” З. і С. Курнатоўскіх, праца аб стратыграфічным датаванні абарота манет Т. Паклеўскага–Козел, артыкул Т. Нунана і Р. К. Кавалёва аб дырхемах аднаго з сасанідскіх манетных двароў, публікацыя В. Душко пра рысы надрэзы на срэбры часоў вікінгаў, артыкул Г. Казубоўскага аб грыўнах і заходне-еўрапейскіх манетах 11-12 ст. у Кіеве, праца Б. Малмер аб метралогіі найстаршых скандынаўскіх манет Паўсотні працаў – добры даробак для нумізматыкі. Напэўна калегі зрабілі карысны падарунак прафесару С. Сухадольскаму.

The heraldry of Lithuania/ Comp. E. Rimša. Vilnius, 1998. – 192 p.

Складальнікам і аўтарам тэкста да выданай Літоўскай прэзідэнцкай геральдычнай камісіяй кнігі з’яўляецца літоўскі гісторык Эдмундас Рымша. Кніга выйшла ў двух моўных версіях – літоўскай і англійскай. У ёй падаюцца каляровыя малюнкi сучасных гербаў 120 гарадоў Літоўскай Рэспублікі, што былі зацверджаны ў канцы 1980-х – 1990-х гадах, і іх апісанні. Для кожнага населенага пункта даецца кароткая гістарычная даведка (год атрымання магдэбургскага права, апісанне наданага старажытнага гербу і дата зацвярджэння новага гербу).

Для значнай часткі літоўскіх населеных пунктаў гербы ствараліся на падставе іх гістарычных прататыпаў. У такіх выпадках прыводзяцца старыя малюнкi гербаў ці фотаздымкі гарадскіх пячатак, а ў адным выпадку нават гарадскі звон з геральдычнаю выявай аднарога (Меркуне, 1670 г.). Каля пячатак падаецца датыроўка, памеры і месца захоўвання, каля малюнкаў гербаў – год і месца захоўвання графічнай крыніцы. У канцы кнігі месціцца раздзел “Геральдыка і яе развіццё ў Літве”, які мае звыклы навуковы апарат і з’яўляецца даволі інфарматыўным.

Rimša E. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų antspaudai. Vilnius, 1999. – 765 p.

Фундаментальная манаграфія літоўскага гісторыка Эдмундаса Рымшы “Гарадскія пячакі Вялікага княства Літоўскага” выдана ў рамках праграмы святкавання тысячагоддзя Літвы (1009 – 2009). Кніга памерам ў 96 аркушаў уяўляе сабой шыкоўнае выданне вялікага фармату з бездакорнай якасці чорна-белымі ілюстрацыямі на добрай паперы з вылучаной модульнай паласой для спасылак у 1/3 старонкі па праваму боку аркуша.

Можна сказаць, што нарэшце з'явіўся поўны корпус пячатак 15 – 19 ст. гарадоў Вялікага Княства Літоўскага. Задакументавана ўсё бездакорна. Побач з прамалёўкаю месціцца фотаздымак, падаецца месца захоўвання ўсіх вядомых пячатак, даты дакументаў з пячаткамі і папярэднія публікацыі аб'ектаў. У тэксце даюцца метралагічныя паказчыкі і прыводзіцца фармальнае апісанне пячатак. Усе фотаздымкі зроблены з арыгіналаў і друкуюцца ў натуральную велічыню.

Каталог гарадскіх пячатак пабудаваны па алфавітнаму прынцыпу (ад Алітуса да Жыровіцаў). Пад адным горадам могуць быць апісанія некалькі пячатак (напрыклад, у Алітуса апісана пяць розных пячатак). Нумарацыя пячатак суцэльная. Усяго аўтарам занатавана 468 розных пячатак для 123 гарадоў, з якіх захаваліся 429 пячатак 114 гарадоў. Напачатку кожнай часткі даюцца сціслыя звесткі пра гісторыю населенага пункта, яго геральдыку і органы самакіравання. Нумарацыя спасылак асобная для кожнай пячаткі.

Пачынаецца кніга грунтоўнай аналітычнай часткай (120 старонак), у якой прывабліваюць шматлікія статыстычныя табліцы. Пасля ўласна інвентарызацыйнага раздзела падаецца вялізны спіс крыніц, рэзюме на польскай і нямецкай мовах (па 15 старонак кожнае), імяны (найбольш папулярная асоба ў ім – беларускі даследчык А.Цітоў) і геаграфічны паказальнікі.

Кідаецца ў вочы, што літоўскі гісторык вельмі карэктна вызначыў тэрытарыяльныя межы, якія ахоплівае яго праца. Прынцып абраны прасты і вытрыманы бездакорна – апісваюцца ўсе гарадскія пячаткі ў гістарычных межах Вялікага Княства Літоўскага. На жаль, пра падобную карэктнасць беларускіх сфрагістычных працаў казаць нельга. Выданне выклікае асалоду, як адскрупулёзнасці, з якой яно падрыхтавана, так і ад узроўню паліграфічнага мастацтва.

Іван Сінчук

Анонс літаратуры

“STUDIA MYTHOLOGICA SLAVICA”, №1, 1998; №2, 1999; №3, 2000.

Любляна/ Піза

Так называецца новае навуковае перыядычнае выданне, якое з 1998 г. выходзіць ў Любляне (Славенія). Галоўнымі арганізатарамі часопіса з’яўляюцца Інстытут гісторыі славенскага народа Навукова-даследчага цэнтра Славенскай Акадэміі навук (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske Akademije znanosti in umetnosti Institut za Slovensko Narodopisje) ды Інстытут рускай мовы і літаратуры лінгвістычнага аддзялення Пізанскага ўніверсітэта ў Італіі (Universita degli studi di Pisa, dipartimento di linguistica, gia istituto di lingua e letteratura Russa). Менавіта яны рыхтавалі першы нумар часопіса. У падрыхтоўцы другога і трэцяга нумароў удзельнічаў Інстытут мовы і культуры Цэнтральнай і Усходняй Еўропы ўніверсітэта ва Удзінезе (Universita degli studi di Udine, Dipartimento di lingue e civiltà dell’Europa Centro-Orientale). Рэдактары часопіса праф. Моніка Кропей са славенскага боку і праф. Мікалай Міхайлаў з італьянскага.

Як вынікае з назвы, часопіс спецыялізуецца на вывучэнні славянскай міфалогіі. Пры гэтым разглядаюцца разнастайныя праблемы духоўнага свету славянскіх народаў і іх суседзяў, узаемадзеяння паміж славянскімі культурамі ва ўласных этнічных межах, а таксама з іншымі еўрапейскімі народамі ў кантэксце агульнасвятowym. У першую чаргу, рэдкалегію SMS цікавяць праблемы дахрысціянскай (паганскай/язычніцкай) і традыцыйнай культуры славянскіх народаў, гэтага багатага пласта духоўнасці, які з часам знікае альбо раствараецца ў больш магутнай і аднастайнай хрысціянскай культуры.

Структура часопіса складаецца з наступных раздзелаў:

- I. Славянская міфалогія. Крыніцы і рэканструкцыі;
- II. Семіятычныя інтэрпрэтацыі славянскага народнага фальклёру;
- III. Развіццё даследчыцкіх метадык і крытычны агляд;
- IV. Неёўрапейскія аналогіі;
- V. Славянская міфалогія ў мастацкай літаратуры.

У трэцім нумары SMS змешчаны два артыкулы беларускіх аўтараў, прысвечаных нехрысціянскім сакральным аб’ектам нашага народу: “Культавыя камяні Беларусі” (Эрнст Ляўкоў, Аляксандр Карабанаў, Людміла Дучыц, Эдвард Зайкоўскі, Валерый Вінакураў); “Культавыя дрэвы ў Беларусі” (Людміла Дучыц). Сярод славістаў агульнапрынята, што культурная, фальклорная, міфалагічная і этнаграфічная спадчына беларускага народу даволі значная, праўда мала даследаваная. Даследчыкі з розных краінаў адзначаюць славянскую аўтэнтычнасць беларускага фальклёру, багацце сюжэтаў у міфалогіі, дахрысціянскі традыцыйналізм у светаўспрыманні і светаўяўленні беларуса. Намаганні беларускіх, польскіх і расейскіх навукоўцаў за апошнія 150 год сабраны надрукаваны вялізныя

“бібліятэка” матэрыялаў (канкрэтных тэкстаў, апісанняў рытуалаў і звычаяў, культурных прадметаў) па беларускай народнай духоўнай і матэрыяльнай культуры (Зарыян Даленга-Хадакоўскі, Павел Шэйн, Яўхім Карскі, Міхал Федароўскі, Еўдакім Раманаў, Аляксандр Сержпутоўскі, Аляксандр Шлюбскі, Ніл Гілевіч, Арсень Ліс, Анаголь Фядосік, Мікіта Талстой, шматтамовая фундаментальная серыя “Беларуская народная творчасць” ды інш.). Сёння гэтае багацце з’яўляецца важнай крыніцай для рэканструкцыі не толькі ўласнабеларускай духоўнай культуры, але і іншых славянскіх народаў.

Пацвярджэнне дадзенага меркавання сустракаем на старонках SMS. У першым нумары “Studij” беларускі матэрыял шырока выкарыстаны ў артыкулах Мікіты Талстога “Без чатырх углов изба не строится (заметки по славянскому язычеству)”; Людмілы Вінаградавай “Духи, вселяющиеся в человека”; Светланы Талстой “Магические способы распознавания ведьмы”; Тацяны Агапкінай “Мифология деревьев в традиционной культуре славян: лещина (*Corylus avellana*)”; у другім нумары – артыкулы Тацяны Агапкінай “О тодорцах, русалках и прочих навях (мертвецы-демоны и “нечистые покойники в весеннем календаре славянских народов”); Сяргея Шындзіна “Об одном возможном восточнославянском “проторитуале” (на материале заговорной традиции)”; Райнера Экерта “Eine Slawische und Baltische Erdgottheit” (Славянская і балцкая багіня зямлі); у трэцім нумары – Міріям Менцей “Pastirij-carovniki”.

Тэарэтычны характар маюць змешчаны ў першым нумары SMS артыкул Уладзіміра Тапарова (Расія) “Некоторые вопросы изучения славянской мифологии”, у якім аўтар вызначае важныя метадалагічныя падыходы да вывучэння язычніцкай/паганскай славянскай (а таксама балцкай) культуры, яе ўзаемаадносінаў і ўзаемадачынэнняў са сваім антаганістам – хрысціянскай рэлігіяй і культурай. Лешек Мошыньскі (Польшча) прысвяціў свой матэрыял пытанню, чаму праславянскія вераванні вельмі разнастайна інтэрпрэтуюцца ў навуковай літаратуры?

На старонках часопіса шмат ўвагі нададзена інтэрпрэтацыі пантеону паганскіх багоў славянскіх народаў да прыняцця хрысціянства і рэканструкцыі санктуарыяў. У другім нумары гэта артыкулы Лешка Паўла Слупецкага і Рамана Цароффа “William of Malmesburg on Pagan Slavic Oracles: New Source for Slavic Paganism and its two Interpretations”, Фолькера Шмідта “Rethra-Lieps, am Sudenende des Tollensesees”, Рамана Жароффа “Organized Pagan Cult in Kievan Rus’. The Invention of Foreign Elite or Evolution of Local Tradition”, Лешка Паўла Слупецкага “Krakus’ and Vanda’s Burial Mounds of Cracow”. У трэцім нумары варта назваць артыкулы Іржы Махачака і Андрэя Плетэрскага “Altslawische Kultstrukturen in Pohansko bei Breclav (Tschechische Republik)”, Ганса-Дзітрыха Каля “Der ostseeslawische Kultstrand bei Ralswiek auf Rugen (8.-10.Jh.)”.

Асобна хочацца вылучыць артыкулы македонскага даследчыка Нікаса Чаўсідзіса. Яго матэрыял прысвечаны рэканструкцыі знешняга выгляду паганскіх

багоў у славянаў: “Mythical Pictures of the South Slavs” (“Міфічныя абразы паўднёвых славянаў”) (№ 2), Сварога – “Словенскі пантэоні во ликовніот медиум: Сварог”, Дажбога – “Дажбог во хрониката на Малала и неговите релации со други средновековни фолклорни избори” (№ 3). Дарэчы, у 1994 г. Нікас Чаўсідзіс выдаў фундаментальную кнігу, прысвечаную знешняму вобразу паганскіх багоў у паўднёвых славянаў: “Митските слики на Јужните Словени” (Слопје, 1994).

Акрамя праблемаў рэканструкцыі і разнастайных крыніцаў вывучэння славянскай дахрысціянскай культуры і міфалогіі ў структуры часопіса *Studia mythologica Slavica* вылучаецца раздзел прысвечаны міфалагічным сюжэтам у найноўшай літаратуры славянскіх народаў. У першым нумары гэта артыкул Стэфана Гарзони (Італія), прысвечаны аналізу твора Аляксандра Радзішчава “Песни, петые на состязаниях в честь древним славянским божествам”, у якім расейскі паэт звярнуўся да славянскага язычніцкага пантэону. Менавіта праз ідэалізацыю старажытнаславянскага язычніцкага светаўяўлення і вераванняў А. Радзішчаў спрабаваў пераасэнсаваць новую ролю расейскага народу напрыканцы 18 ст. Тамсама Алена Леўкіеўская у сваім артыкуле “К вопросу об одной мистификации или гоголевский Вий при свете украинской мифологии” прыйшла да цікавай высновы, што вобраз Вія не з’яўляецца творам народнай культуры, а аўтарскай фантазіяй Мікалая Гоголя. Думаецца, што беларуская мастацкая літаратура таксама багатая на міфалагічныя сюжэты і звязаныя з імі праблемы раскадзіравання, і патрабуе плыбокага вывучэння ў падобным кірунку.

Новы часопіс па праблемах духоўнай славянскай культуры універсальны не толькі па зместу. Рэдкалегія запрашае да супрацоўніцтва спецыялістаў розных галін гуманітарнай навукі (гісторыі, этналогіі, археалогіі, культуралогіі, фалькларыстыкі, мовазнаўства, літаратуразнаўства, філасофіі і псіхалогіі). Мовамі часопіса з’яўляюцца ўсе славянскія, а таксама англійская, нямецкая альбо італьянская з абавязковымі падрабязнымі рэзюмэ. Матэрыялы пажадана высылаць кампутарным наборам (рэдактары Word 6.0/ 7.0).

Адрас рэдакцыі:

Prof. Monika Kropiej

ZRC SAZU, Institut za slovensko narodopisje, Gosposka 13,
1000Ljubljana, Slovenija.

E-mail: monika@alpha.zrc-sazu.si

Генадзь Семянчук

Lietuvos archeologijos bibliografija 1782-1998 / Sudarė A. Tautavičius. Vilnius, 2000. – 768 p.

Бібліяграфія ўтрымлівае 17187 пазіцый. Храналагічна яна ахоплівае 1782 – 1998 г. У манаграфіі ўлічаны не толькі манаграфіі і артыкулы ў навуковых выданнях, але і асобныя заметкі ў папулярных выданнях. Наклад кнігі 600 асобнікаў, што даволі шмат для Літвы.

Складальнік бібліяграфіі – вядомы літоўскі археолаг Адольфас Таўтавічус. Шматгадовая падрыхтоўка гэтай вялікай грунтоўнай працы і яе выданне сталі мажлівымі дзякуючы фінансавай падтрымцы грамадзяніна ЗША літоўскага паходжання Антанаса Мікалаўскаса.

У выданні прадстаўлены працы на літоўскай, польскай, нямецкай, англійскай, рускай, беларускай ды іншых мовах, якія звязаныя з гісторыяй Літвы альбо напісаныя літоўскімі археолагамі. Сярод беларускіх аўтараў фігуруюць Бохан Ю.М., Дубінскі С.А., Егарэйчанка А.А., Ермаловіч М.І., Загарульскі Э.М., Зайкоўскі Э.М., Звяруга Я.Г., Ісаенка В.Ф., Кажаноўскі Г.А., Краўцэвіч А.К., Мітрафанаў А.Г., Пობаль Л.Д., Ткачоў А.М., Трусаў А.А., Чарняўскі М.М., Шгыхаў Г.В. і іншыя.

Бібліяграфія забяспечана паказальнікамі – імянным (прозвішчы аўтараў прац на рускай і беларускай мовах падаюцца пасля апошняй літары літоўскага алфавіту), геаграфічным і тэматычным. Дапамагаюць арыентавацца ў кнізе калантытулы з гадамі выданняў на кожнай старонцы. Бібліяграфічныя пазіцыі маюць кароткія анатацыі, у якіх падаецца рэгіён або рэгіён і тэма. Выданні, якія былі рэцэнзаваныя, маюць звесткі аб рэцэнзіях. Падзел прац пабудаваны на таксанамічнай схеме: год – аўтар – алфавіт. Гэтая структура падштурхоўвае да аналізу дынамікі развіцця археалогіі Літвы, але складальнік такога агляду не дае.

Можна спрачацца са складальнікам у прынцыпе адбору прац, прынамсі, у тэрытарыяльным ахопе (калі Вялікае Княства Літоўскае, то павінна разглядацца цалкам у межах адпаведнага часу, а не асобных яго абшараў), але бяспрэчна, што з’яўленне такой падрабязнай і дэталёва распрацаванай бібліяграфіі – падзея ў археалагічнай навуцы.

Іван Сінчук